

Komentár ku Knihe Judita

Kniha je svojím obsahom blízka Knihe Ester, pretože hovorí o vyslobodení židovského národa z veľkého ohrozenia prostredníctvom ženy. Boh vyslobodí národ z nebezpečenstva za pomoci odvážnej ženy Judity, v spoločnosti, v ktorej dominoval muž a žena bola považovaná za menejcennú. Kniha odovzdáva toto poučenie: Ak veriaci sú verní a dôverujú Bohu, On ich vyslobodí od všetkých nebezpečenstiev.

Kniha sa delí na tieto časti:

1. Historická a politická situácia príbehu (1-7)
2. Judita a jej modlitba (8-9)
3. Víťazstvo nad Holofernesom (10,1-15,13)
4. Juditin chválospev a záver knihy (15,14-16,25)

Historická a politická situácia príbehu (1-7)

Biblický autor opisuje príbeh na pozadí veľkolepých celosvetových dejín, aby ukázal, že izraelský národ má v dejinách ľudstva svoje osobitné poslanie. Pôvodcom celého nešťastia židovského ľudu je Nabuchodonozor, ktorý je tu opísaný ako asýrsky kráľ, dosiahol vojenské úspechy v boji proti svojim nepriateľom, ale spyšnel a chcel pokoriť ďalšie krajiny smerom na západ. Tak sa veliteľ jeho vojsk generál Holofernes dostal až do Fenície a krajiny Filištíncov, ktoré sa mu poddávajú dobrovoľne. V 4.-7. kapitole sa pozornosť sústreďuje na Betuliu, ako aj na Jeruzalem a tamojších obyvateľov opisuje ako ustarostených o mesto a chrám. Biblisti poukazujú na skutočnosť, že názov mesta Betúlia v hebrejčine znamená *bet eloah* = „dom Boží“, čiže Jeruzalem, v ktorom sa nachádzal Boží dom = chrám.

Obyvatelia Betulie sa rozhodli za každú cenu zabrániť ďalšiemu postupu asýrskych vojsk. Všetci začali modlitbou a pôstom prosiť Boha o pomoc a záchranu pred obrovskou presilou nepriateľa. Dej sa ďalej prenáša do tábora Asýrčanov. Vystupuje tu istý vojenský vodca Amončan Achior, ktorý na otázku Holofernesa o Hebrejoch odpovedal tak, že Hebreji majú svojho Boha, ktorý ich chráni, ak sú mu verní a nik ich neporazí. Iba vtedy ich možno poraziť, ak nezachovávajú svoju zmluvu s Bohom. Takáto reč rozhnevala Holofernesa aj jeho veliteľov a vypovedal ho zo svojho tábora a rozkázal vydať ho Hebrejom, aby tak bol svedkom biedneho konca, ktorý chcel pripraviť Hebrejom. Potom nariadil obliehanie Betulie. Toto trvalo 34 dní a ľud v meste naliehal na správcu mesta Oziáša, aby mesto vydal, pretože už dochádzali zásoby vody a všetkých trápil smäd. Oziáš určil 5 dní, v ktorých sa má ukázať Božia pomoc. V takejto kritickej situácii sa na scéne tejto drámy objavuje vdova Judita.

Judita a jej modlitba (8-9)

Predchádzajúce kapitoly tvorili akýsi „úvod“ do hlavnej časti rozprávania. Teraz na scénu vstupuje hlavná postava - Judita, krásna, odvážna a predovšetkým zbožná vdova. Predstaveným mesta adresuje prorockú ale aj karhavú reč. Obyvatelia kladú Bohu podmienky, aby im do 5 dní dal znamenie pomoci. To je pokúšaním Boha: *„Vy sa však neodvažujte predpisovať Pánovi, nášmu Bohu, čo má robiť. Ved' Boh nie je ako človek, ktorému sa možno vyhrážať, alebo ako syn človeka, na ktorého možno robiť nátlak. Preto trpezlivo čakajme jeho záchranu a vzývajte ho, aby nám pomohol; on vyslyší náš hlas, ak je to jeho blahovôľa.“* (8,16-17)

9. kapitola prináša nádhernú modlitbu Judity za svoj ľud, v ktorej prosí o zničenie pyšných. Juditina modlitba je vzorom dôvernej modlitby každého veriaceho.

Vít'azstvo nad Holofernesom (10,1-15,13)

Judita si obliekla si slávnostné šaty, vzala so sebou čisté (dovolené) jedlo a zostúpila do nepriateľského tábora. Všetko so súhlasom vodcov jej mesta. Podarilo sa jej oklamať Holofernesa a jeho ľudí, keď sa vydávala za takú, ktorá ušla pred skazou mesta, ktoré čoskoro bude vydané do ich rúk. Holofernes jej uveril a dovolil jej každú noc vychádzať do údolia, aby sa tam mohla klaňať Bohu a prijať od neho posolstvo, ktoré potom má ohlásiť Holofernovi. Na štvrtý deň usporiadal Holofernes slávnostnú hostinu, na ktorej sa opil. Keď potom spal vo svojom stane a Judita bola pri ňom, táto sa najskôr modlí a potom zozbiera všetky sily v sebe a odtne Holofernesovi hlavu. Zabalila ju do látky a odovzdala slúžke. Potom obe ako obyčajne vyšli uprostred noci von, ale nešli do údolia k miestu modlitieb, ale priamo do Betulie. Keď v Betulii ukázala hlavu Holofernesa, nastal tam veľký jasot a všetci obyvatelia prednášali chvály Bohu, ktorý ich zachránil. Osobitný chválospev vďaky na Juditu a Božiu moc predniesol Oziáš (13,18-20). Sám veľkňaz Joachim a starší z Jeruzalema prišli, aby pozdravili Juditu a videli všetko, čo sa stalo (15,8-14). Rovnako veľký - ale v opačnom zmysle - bol zas zmätok v asýrskom tábore, keď ráno zistili, že Holofernes bol takto potupne zabitý rukou ženy.

Juditin chválospev a záver knihy (15,14-16,25)

Záverečná časť prináša veľkolepý chválospev vďaky Judity. Judita nehovorí iba za seba, ale je hovorkyňou celého národa. Celý chválospev pripomína udalosti vyslobodenia z Egypta, keď aj v Knihe Exodus 15. kapitole prednáša chválospev žena. Je ňou Miriam,

Mojžišova sestra. Judita sa opäť vrátila k svojmu dovtedajšiemu nábožnému spôsobu života a Izrael mal pokoj na mnohé roky.

Charakteristika knihy

Kniha nezachytáva presne históriu, hoci má historické prvky. Tieto prvky sú radené do knihy príliš voľne a autor týmto radením sleduje istý zámer.

- Nabuchodonozor je predstavený ako asýrsky kráľ (v skutočnosti bol babylonským kráľom);
- hoci sa ľud len nedávno vrátil zo zajatia (Jdt 4,3), kult v jeruzalemskom chráme už funguje;
- historické udalosti zodpovedajú asi dobe perzského kráľa Artaxerxa III. (358-338 pred Kr.)
- meno Holofernes a Baboas sú perzské mená;
- zariadenie Holofernesovho stanu generála zodpovedá perzskému štýlu;
- geografia knihy je veľmi problematická, viaceré mená v tejto súvislosti sú neznáme;
- počty vojsk (12 000 jazdcov a 120 000 pešiakov) sú priveľké;
- neuveriteľná je sila obyvateľov Betulie, mohli po 39-tich dňoch smädu zničiť Asýrčanov?

Je to voľne spracované rozprávanie, do ktorého vstupujú isté historické prvky, pritom však sleduje mravné poučenie. Kniha má teda didaktický charakter. Je to myšlienka neporaziteľnosti Boha a neporaziteľnosti jeho ľudu, keď však zachováva vernosť zmluve.

Hrdinka, ktorej meno Judita v hebrejčine znamená "Židovka", je zosobnením židovského ľudu, ktorý dôverou v Boha môže premôcť aj najobávanejšieho nepriateľa. Judita je príkladom opravdivej nábožnosti veriaceho, v ktorého živote nesmie chýbať modlitba, askéza a predovšetkým dôvera v Boha a v jeho rozhodnutia, ktoré nemusia vždy zodpovedať naším predstavám.

Kniha vznikla niekedy v 3.- 2. stor. pred Kr., ale autor je neznámy. V knihe sa vyskytujú niektoré elementy, ktoré z morálnej stránky môžu znamenať isté prekvapenia. Judita využíva voči Holofernesovi klamstvo, že sa môže zmocniť Betulie (porov. 10,13); kniha niekoľkokrát zdôrazňuje fyzickú krásu Judity (Jdt 10,4.7.14.19.23; 11,21), ktorú ona využije, aby mohla byť s Holofernesom sama. To všetko sa ale prelína so zmienkami o modlitbách Judity (Jdt 12,6;13,4.7), o jej askéze a nábožnosti. Všetky tieto prvky je potrebné vidieť vo svetle hlavného úmyslu autora: že slabá žena zvíťazila nad Nabuchodonozorom, ktorý chcel uvrhnúť do modloslužby celý vtedajší svet.

Kniha predstavuje dejiny oslobodenia. V zápase Judity s Holofernesom ide v skutočnosti o zápas medzi Božími hodnotami a hodnotami, ktoré ponúka svet. Ide o stret dvoch kultúr – tej svetskej (gréckej) a náboženskej (židovskej). Mohlo by sa zdať, že kniha propaguje vojnu. Pravdou je presný opak. Slabá a menejcenná žena v očiach vtedajšej

spoločnosti je silnejšou zbraňou, než sú asýrske vozy a vojská, pretože Boh stojí na strane utláčaných, slabých a prenasledovaných. Judita sa zaradzuje medzi ženy, ktoré ospevuje Sväté písmo: Miriam, Jahel, Debora, Rút, Ester. Centrálnou časťou tejto knihy je modlitba v 9. kapitole. V nej sa totiž problém človeka stáva aj „problémom“ Boha, ktorý sa ho ujíma. Časté príklady modlitieb sú odkazom pre nás, aby aj v našom živote patrilo modlitbe dôležité miesto.

V kresťanstve sa táto kniha stala predobrazom Panny Márie a jej víťazstva nad nepriateľom spásy. Slová z tejto knihy: „*Ty si sláva Jeruzalema, ty si veľká radosť Izraela, ty si česť nášho rodu!*“ (15,9) sa stali súčasťou mariánskeho hymnu.

Celá kniha ukazuje, že dejiny spásy nezávisia od veľkých čísiel, vojenskej, politickej alebo ekonomickej moci. Boh víťazí prostredníctvom slabých a chudobných. Preto aj Boh oslobodil Izrael rukou ženy. V Novom zákone sa Kristus zriekol seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, uponížil sa... (porov. Flp 2,5-11) a rozpäl ruky na kríži. Prostredníctvom „slabosti“ Krista sa uskutočnilo víťazstvo Boha nad zlom a Boh povýšil Ježiša a dal mu meno, ktoré je nad každé iné meno